Kraljica Viktorija

Privrat, Elena

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:387627

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-28**

Image not found or type unknown

Repository / Repozitorij:

Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula

zir.nsk.hr

Image not found or type unknown

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

ELENA PRIVRAT

KRALJICA VIKTORIJA

Završni rad

Pula, 2019.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

ELENA PRIVRAT

KRALJICA VIKTORIJA

Završni rad

JMBAG: 0303059991, redovita studentica

Studijski smjer: preddiplomski studij povijesti

Kolegij: Uvod u novi vijek

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Povijest

Znanstvena grana: Svjetska novovjekovna povijest

Mentor: prof. dr. sc. Slaven Bertoša

Pula, 2019.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Elena Privrat, kandidatkinja za prvostupnicu povijesti i talijanskog jezika i književnosti, izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju bilješke i bibliografija. Izjavljujem da ni jedan dio Završnoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, te ne krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za neki drugi rad na bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Studentica : Elena Privrat _____

U Puli, 2019.

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Elena Privrat, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, nositelju prava korištenja, da moj završni rad pod nazivom „ Kraljica Viktorija “ upotrijebi da tako navedeno autorsko djelo objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te preslika u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu sa Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis : _____

U Puli, 2019.

SADRŽAJ

1. Uvod 6
2. Rođenje i obrazovanje 7
3. Utjecaj Johna Conroyja 8
4. Krunidba i dolazak na vlast 10
5. Brak s Albertom Saskim 12
6. Utjecaj industrijske revolucije 17
7. Viktorijansko doba 18
8. Politički život u Viktorijino vrijeme 21
9. Viktorijansko društvo 24
10. Položaj žena i djece 25
11. Kulturni život 27
12. Kraj vladavine 28
13. Zanimljivosti 29
14. Zaključak 30
15. Literatura 31
16. Sažetak 33
17. Abstract 34

1. UVOD

U ovom završnom radu obradit će se tema pod naslovom *Kraljica Viktorija.* Cilj je ovoga rada objasniti zbog čega je kraljica Viktorija bila značajna u povijesti, tko je ona zapravo bila i po čemu će ostati zapamćena.

Pri izradi ovog završnog rada korištene su različite pouzdane web stranice, članci te knjige.

Njezin cjelokupni život i djelovanje u povijesti izrazito su opširni upravo zbog njezine važnosti za Veliku Britaniju pa i šire. Najprije valja napomenuti nešto o njezinom rođenju, podrijetlu, obrazovanju, a zatim kako je uopće dospjela na tron Velike Britanije. Kasnije će biti riječi o njezinom obiteljskom (privatnom) životu, tj. o ljubavi prema Albertu Saskom i o djeci. Zatim slijede obilježja njezine vladavine i što je to zapravo viktorijansko doba, kako je bilo podijeljeno te koje su njegove najznačajnije karakteristike. Pokušat ću razjasniti najbitnije stvari, događaje te osobe iz života te čudesne žene, legendarne i dugovječne kraljice Velike Britanije te carice Indije. Bit će riječi i o utjecaju industrijske revolucije kao događaja od iznimne važnosti te o promjenama koje su se zbog nje dogodile. Nadalje, kratko ću se osvrnuti i na politiku viktorijanskog doba, položaj žena i djece te na to kakva je situacija bila na planu znanosti, religije, tiska i umjetnosti. Za kraj, navest ću par zanimljivosti o slavnoj vladarici. Želim napomenuti da je Viktorija bila jedna od vladarica s najduljim stažem od svih žena koje su ikada nosile krunu te je također nosila titulu jednog od najdugovječnijih monarha u povijesti, no nedavno ju je prestigla Elizabeta II., sadašnja engleska kraljica.

2. ROĐENJE I OBRAZOVANJE

Aleksandrina Viktorija, buduća engleska kraljica, rodila se 24. svibnja 1819. u Londonu, točnije u Kensingtonskoj palači. [1] Njezin otac bio je princ Edvard August (1767. - 1820.), poznatiji kao vojvoda od Kenta i četvrti sin kralja Jurja III. , a majka princeza Marija Luiza Viktorija (1786. - 1861.) iz njemačke dinastije Sachsen – Coburg - Saalfeld [2], saska kneginja.[3] Budući da joj je i otac bio njemačkog podrijetla (iz hannoverske dinastije koja je Britanijom vladala od 1714.), Viktorija je rodom najviše bila Njemica. Rasla je pod jakim utjecajem majke i njemačke guvernante, tako da je u najranijem djetinjstvu govorila samo njemački. Odgajana je strogo i zapravo izuzetno skromno za osobu njezina podrijetla i položaja.[4] No dobila je, u svakom pogledu, prvorazredno obrazovanje. Odlično je svirala glasovir, lijepo je pjevala i plesala. Glazbenu joj je poduku davao znameniti njemački skladatelj Felix Mendelssohn. Obožavala je i kazalište, voljela je čitati romane i novele, a omiljeni su joj autori bili škotski pjesnik i romanopisac Walter Scott te književnici George Eliot i Anthony Trollope. Bila je također i kolekcionarka: skupljala je lutke i razne fotografije. Uz njemački i engleski, govorila je i francuski, a kasnije je svladala i hindski. Bez dvojbe, bila je osoba dovoljno obrazovana da jednoga dana zasjedne na prijestolje jedne moćne zemlje kao što je Velika Britanija.[5] Svladala je i osnove aritmetike, a pokazivala je interes i za zemljopis i povijest. Priča kaže kako je jednom prilikom, dok je listala knjigu iz engleske povijesti, naišla na stranicu gdje je bio prikazan nasljedni red i tako je uočila svoje mjesto u nizu baštinika britanske krune. Tada je, navodno, izjavila: *Dat ću sve od sebe.*[6] Od 1829. imala je i službenog učitelja, velečasnog Georgea Davysa koji je bio anglikanski duhovnik i kasnije biskup Peterborougha. S druge strane, tu je bila i barunica Lehzen koja je, kao i netom spomenuti velečasni

---

[1] Skupina autora*, Povijest – velika ilustrirana enciklopedija*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2009., str. 348.
[2] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti od starog do novog vijeka: 10 velikih osvajača + 10 slavnih vladarica* , Meridijani, Zagreb 2015., str. 207. (dalje: ,,Slavne povijesne ličnosti").
[3] Bertoša, Slaven – *Svjetska povijest modernog doba s posebnim osvrtom na Apeninski poluotok,* Zagreb, Profil, 2004. - str. 312. (dalje: ,,Svjetska povijest").
[4] Skupina autora, *Povijest – velika ilustrirana enciklopedija*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2009., str. 348.
[5] http://www.velikabritanija.net/2013/03/09/kraljica-viktorija/ (posjet: 15. svibnja , 2017.)
[6] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti* – str. 210.

Davys, imala veliku ulogu u temeljnom Viktorijinom obrazovanju kakvo su dobivale mlade dame iz visokog društva.[7]

3. UTJECAJ JOHNA CONROYJA

Viktorijino djetinjstvo, odnosno rana mladost bio je period njezinog života koji joj nije ostao u lijepom sjećanju upravo zbog spletki sira Johna Conroyja. On je htio manipulirati njezinom majkom i iskorištavao je njezin zaštitnički stav prema Viktoriji kako bi ostvario vlastite ciljeve.[8] Postojao je tzv. kensingtonski sustav, odnosno stroga, točno određena pravila prema kojima se odvijala Viktorijina svakodnevica, a razradili su ga upravo sir Conroy i njezina majka. John Conroy (1786. – 1854.) bio je inače voditelj kućanstva njezine majke, vojvotkinje od Kenta i njezin pouzdanik. Izrazito upadljiva povezanost između Conroyja i vojvotkinje dovela je do širenja glasina kako su njih dvoje možda ljubavnici, pa čak i da Viktorija nije kći svojeg oca, vojvode od Kenta, već Conroyjeva.[9]

Dakle, taj kensingtonski sustav imao je kao svrhu da se od Viktorije stvori "nada nacije" i "narodna kraljica". Smrću Jurja IV. u lipnju 1830. pravo na krunu stekao je njegov mlađi brat Vilim IV. koji nije imao zakonite djece, a nije se ni očekivalo da će ih više imati. U prijevodu, to je značilo da Viktorija postala prijestolonasljednica. Zakonom o regenstvu koji je donio Parlament predviđalo se da ulogu regenta, u slučaju smrti Vilima IV. prije Viktorijina punoljetstva, obavlja njezina majka, vojvotkinja od Kenta, s obzirom na to da je Viktorija tek navršila 11 godina. Conroy je u tome vidio veliku šansu. Smatrao je da će, ukoliko Viktorija bude ovisila o svojoj majci koju on drži u šaci, moći doći do moći i vlasti koju je silno priželjkivao. Pobrinuo se da Viktorija i njezina majka budu izolirane od dvorskih krugova, a sirota Viktorija bila je okružena odraslim ljudima i uglavnom viđala ljude koje su birali taj isti Conroy i njezina majka.[10]

Među rijetkom djecom njezine dobi s kojima joj je bila dopuštena komunikacija bile su Conroyjeve kćeri Victoire i Jane, no s obzirom da je s vremenom Viktorija zamrzila Conroyja, njihov se odnos pogoršao. Viktorijina velika podrška, već

[7] Na istome mjestu.
[8] *The New Encyclopedia Britannica*, vol. 29 , Macropedia, founded 1768. , 15 th edition, str. 488. (dalje*: The New Encyclopedia Britannica*).
[9] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti* – str. 208.
[10] Na istome mjestu.

spomenuta barunica Lehzen, poticala ju je da ne vjeruje majci i njezinim prijateljima i zbog toga su je pokušali udaljiti od Viktorije kako ne bi predstavljala opasnost, no to je dovelo do toga da je mlada buduća kraljica još više zavoli. Stalna majčina i Conroyjeva navaljivanja i upletanja jako su iscrpila Viktoriju, što je rezultiralo prekidanjem odnosa između majke i kćeri. Nije to više mogla podnositi, vršen je snažan pritisak na nju. Kanila se osamostaliti od majke, smanjila je kontakt s njom, dok je sira Conroyja otpustila iz svoje pratnje i bio je lišen bilo kakvog položaja na dvoru.[11]

Prilog 1. Mlada Viktorija i njezin pas, kavalirski španijel Dash [12]

[11] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti* – str. 210.-211.
[12] Isto, str. 209.

Prilog 2. Malena Viktorija sa svojom majkom, vojvotkinjom od Kenta[13]

4. KRUNIDBA I DOLAZAK NA VLAST

S vremenom je postalo sve jasnije da će Viktorija biti punoljetna kad stupi na prijestolje, stoga regentstvo neće biti potrebno. Tako je i upravo i bilo[14]: 20. lipnja 1837., u ranim jutarnjim satima, nadbiskup Canterburyja i lord Conyngham obavijestili su je da je postala kraljicom. Započela je svoju vladavinu u Velikoj Britaniji smrću

[13] The Duchess of Kent with her daughter,the future Queen Victoria, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/68/Duchess_of_Kent_and_Victoria_by_Henry_Bone.jpg/800px-Duchess_of_Kent_and_Victoria_by_Henry_Bone.jpg (posjet : 20. srpnja 2019.).
[14] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 210.

svojeg strica, prethodnog kralja Vilima IV. s obzirom na to da on nije imao živih zakonitih potomaka. Krunidba je priređena u Westminsterskoj opatiji 28. lipnja 1838., a odisala je nevjerojatnom svečanošću i luksuzom. Viktorija se preselila iz Kensingtonske u Buckinghamsku palaču, novu kraljevsku rezidenciju nove kraljice.[15] Promjena vladara bila je značajna stvar za Englesku. Došlo je do odvajanja Hannovera, a kralj je tamo postao Ernest August (1837. - 1851.), Viktorijin stric, odnosno brat preminulog kralja Vilijama IV. i Viktorijinog oca Edwarda.[16] Zbog postojanja tzv. Salijskog zakona žene nisu mogle naslijediti hanoversku krunu.[17] Kasnije će Viktorijin unuk Juraj V. 1917. promijeniti ime dinastije u Windsor (koje nosi i danas) zbog političkih razloga, točnije zbog rata s Njemačkom.[18] Odmah po stupanju na vlast, Viktorija je naredila da ju se više ne naziva imenom Aleksandrina koje je bilo njezino krsno ime.[19] Svoju je novu zadaću i čast prihvatila s velikim entuzijazmom i samopouzdanjem. S obzirom na to da je još bila mlada i neiskusna, mladoj je kraljici desna ruka bio premijer lord Melbourne. On je imao krucijalan utjecaj na nju. [20] Bio je, dakako, osoba od iznimne važnosti i njezin oslonac, mentor, prijatelj. Savjetovao ju je u svemu, jačao njezino samopouzdanje, pripremao je za novu ulogu koja joj je tek bila dodijeljena. Viktorija je u njemu vidjela svojeg oca, a kad je predao ostavku još su neko vrijeme ostali u kontaktu. [21]

[15] https://povijest.hr/nadanasnjidan/kraljica-viktorija-zapocela-dugovjecno-vladanje-velikom-britanijom-1837/ (posjet: 20. srpnja 2019.).
[16] Bertoša, Slaven - *Svjetska povijest*, str. 312.
[17] *The New Encyclopedia Britannica,* str. 488.
[18] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 213.
[19] https://povijest.hr/nadanasnjidan/kraljica-viktorija-zapocela-dugovjecno-vladanje-velikom-britanijom-1837/ (posjet: 20. srpnja 2019.).
[20] *The New Encyclopedia Britannica,* str. 488.
[21] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 213.

Prilog 3. Krunidba kraljice Viktorije [22]

5. BRAK S ALBERTOM SASKIM

Viktorijin odabranik bio je Albert von Sachen - Coburg und Gotha (1819. - 1861.). On je bio njezin bratić s majčine strane. Upoznala ga je 1836. prilikom njegova posjeta Velikoj Britaniji.[23] Ludo se zaljubila i bila je očarana njime. Opisala ga je kao šarmantnog i jako zgodnog muškarca te je jednom prilikom također izjavila da bez njega ništa nema smisla, tj. gubi interes za svime kad Albert nije u njezinoj blizini. Par se zaručio 15. listopada 1839., a vjenčanje se održalo 10. veljače 1840.[24] Vijest o njihovu braku nije izazvala baš pozitivne komentare u javnosti jer ljudi nisu bili baš oduševljeni još jednim Nijemcem, nevažnim princem u kraljevskoj obitelji. Ali, usprkos svima, Albert i Viktorija su se jako voljeli, a tome u prilog ide i činjenica da su imali devetero djece, četiri sina i pet kćeri, koji su se rodili u periodu od 1840. do 1857. Kći Victoria bila je najstarija, a najstariji sin Albert Edvard kasnije će i zasjesti na britanski

[22] Krunidba kraljice Viktorije - https://povijest.hr/wp-content/uploads/2016/03/Coronation_of_Queen_Victoria_28_June_1838_by_Sir_George_Hayter.jpg (posjet: 20. srpnja 2019.).
[23] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 213.
[24] *The New Encyclopedia Britannica,* str. 489.

tron nakon svoje majke.[25] Nadimak ''baka Europe'' dobila je zbog toga što se svako od njihovo devetero djece bračnim vezama povezalo sa svim važnijim europskim dinastijama.[26]

Suprug Albert zamijenio je lorda Melbourna i zauzeo njegovu ulogu. Osim što je bio ljubav njezinog života, postao je sve ono što je Melbourne jednom bio Viktoriji – savjetnik, suradnik i naposljetku, prijatelj. Tada je dinastija imala veliki ugled, a engleski ju je narod cijenio i volio.[27] Nadalje, kraljevski je par 1851. otvorio prvu svjetsku izložbu u Londonu koja je zaista dokazala ozbiljnu moć i snagu Velike Britanije. Albert je preuzeo zadatak organizacije Velike svjetske izložbe koja je postala simbol viktorijanskog doba. Održala se u Kristalnoj palači – prekrasnoj, impresivnoj građevini smještenoj u Hyde Parku. Bila je to međunarodna izložba na kojoj su sudjelovale i brojne gostujuće države, a cilj joj je bio prikazati dobrostojeće stanje zemlje, kao i upoznati svijet s tehnološkim postignućima. Poljoprivredni strojevi, suvremeni tiskarski strojevi, parni i hidraulički strojevi bili su samo neki od mnogo raznih noviteta izloženih na toj izložbi. S obzirom da se u to vrijeme razvijala industrija, izložba je bila u tom stilu. [28]

Paru je jako odgovarao život na ladanju. Kad bi se zasitili prijestolnice, često su boravili u dvorcu Windsor, na ladanju Osborne na otoku Wightu, u Balmoralu u grofoviji Aberdeenshire i drugim mirnim prekrasnim mjestima. Tamo bi dolazili ,,napuniti baterije'' kad bi im bilo dosta svega i užurbanog tempa. Bili su zadivljeni (Viktorija pogotovo) ljepotama irskih i škotskih krajolika. No, nažalost, ljubavna idila završila je u prosincu 1861. Albertovom smrću. Princ je vjerojatno umro od tifusne groznice, no to ne mogu sa sigurnošću tvrditi zbog toga što sam pronašla i podatak da je možda čak bila riječ o raku. Uglavnom, Viktorija je bila pogođena i shrvana, a ako se uzme u obzir da je nekoliko mjeseci prije toga izgubila i majku, nije za začuditi se zbog čega si je odlučila nametnuti cjeloživotno žalovanje.[29] Od tada se jako rijetko pojavljivala u javnosti, vodila je život u osami u Windsoru ili Balmoralu pa su je zbog toga i prozvali ''windsorskom udovicom''. Tijekom svojeg udovištva posebno se zbližila sa svojim slugom Johnom Brownom (1826. - 1883.) koji je bio Škot. Bio je

[25] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 213.
[26] Hrvatska enciklopedija, s. v. ,, Viktorija''.
[27] Bertoša, Slaven - *Svjetska povijest*, str. 312.
[28] *The New Encyclopedia Britannica,* str. 490.
[29] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 214.

izrazito pouzdan i vjerni pratitelj kraljice Viktorije, u tolikoj mjeri da su naokolo počele kružiti glasine da između njih postoji nešto, odnosno da su ljubavnici, a čak su je iza leđa nazivali "gospođom Brown". No, naravno ništa od toga nije bilo istinito jer ipak, ljudi su poznati po tome da od muhe naprave slona. Njezino srce zauvijek je pripadalo Albertu i nitko ga nikad nije mogao zamijeniti. On je zauzimao posebno mjesto u njezinom životu te se može zaključiti da je njihova ljubav zaista bila izuzetno snažna.[30]

Prilog 4. – Viktorija i Albert [31]

[30] Isto, str. 216.

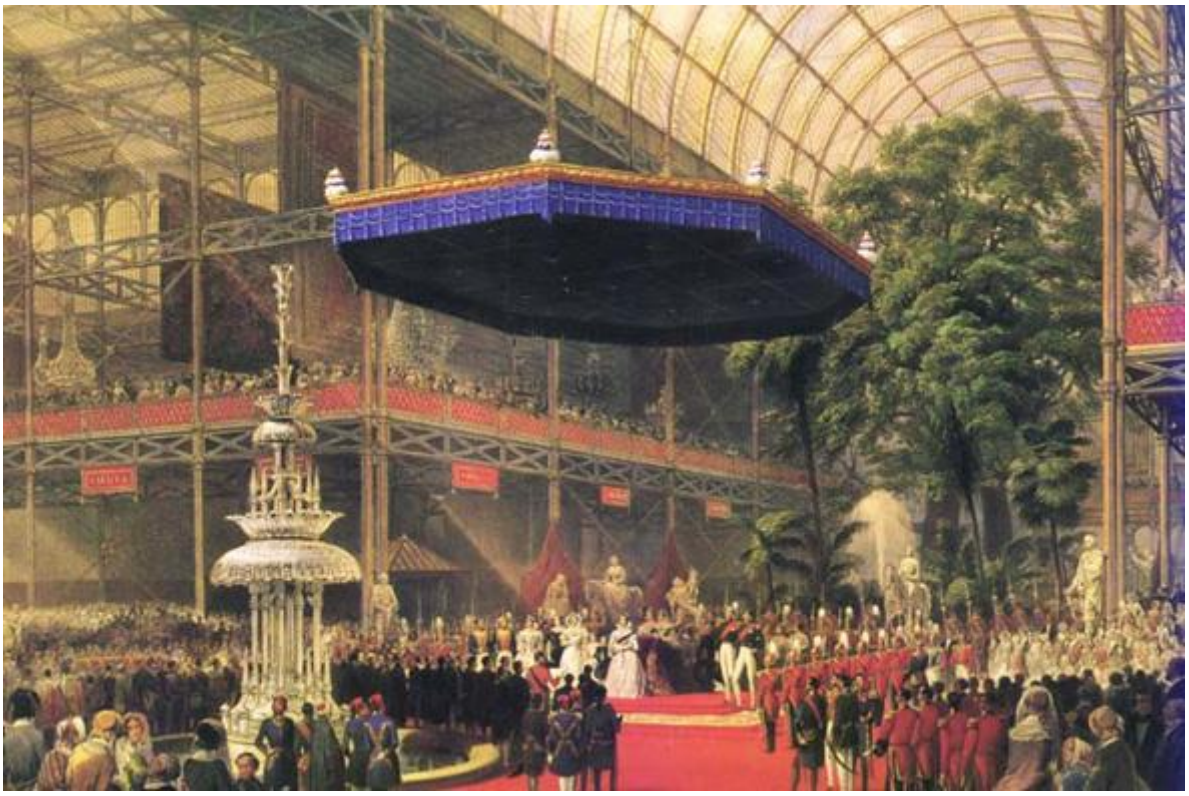
[31] Slika Viktorije i Alberta - https://www.google.com/url?sa=i&source=images&cd=&ved=2ahUKEwiH9fnosNjjAhVKDuwKHehuABAQjRx6BAgBEAU&url=https%3A%2F%2Fcitymagazine.rs%2Fclanak%2Fpouke-iz-proslosti-princeva-

Prilog 5. obitelj kraljice Viktorije[32]

mirisljava-jelka%2Fviktorija-i-albert&psig=AOvVaw1IFg89yJcWBj-HH4YswoJK&ust=1564429665078429 (posjet: 21. srpnja 2019.).

[32] Obiteljska slika - https://mojtv.hr/thumb.ashx?path=/images/2018-07/c24532e1-46e4-4530-a845-182bf1.jpg&w=491&h=250 (posjet: 21. srpnja 2019.).

Prilog 6. Velika svjetska izložba 1851. – Kristalna palača, Hyde Park[33]

[33] Velika svjetska izložba, 1851. - https://enacademic.com/pictures/enwiki/67/Crystal_Palace_-_Queen_Victoria_opens_the_Great_Exhibition.jpg (preuzeto: 21. srpnja 2019.).

6. UTJECAJ INDUSTRIJSKE REVOLUCIJE

Industrijska revolucija označava pojam perioda u povijesti u kojem je došlo do značajnih i brzih promjena u načinu proizvodnje. Ona je predstavljala veliku važnost u to doba, a njezine posljedice ostavile su traga na tijek engleske, kao i čitave europske povijesti.[34] Imala je veći i jači utjecaj na ljudski način života i razmišljanja od većine političkih revolucija.[35] Omogućila je Britaniji razvijenu ekonomiju.[36] No, ipak, industrijski napredak Engleske nije prošao bez ekonomskih posljedica za radnike. Radni odnosi promijenili su se uporabom strojeva, došlo je do nestanka stare obrtničke veze, a došlo je i do podjele na kapitaliste i radnike, čiji su uvjeti rada i života bili sve gori. Nezaposlenost je bila također jedna od posljedica jer zbog uporabe strojeva nije bilo potrebe za zapošljavanjem velikog broja radnika.[37] Pojavio se ludistički pokret koji je ime dobio po vođi Nedu Luddu. Pristaše ludizma, luditi, masovno su uništavali strojeve upravo zato jer su ih smatrali krivcima za veliku nezaposlenost.[38] S jedne strane bilo je prisutno siromaštvo, a s druge strane ženski i dječji rad bio je sve prisutniji u tvornicama. [39]

Postojao je i *Ten Hours Act*, odnosno Zakon o desetsatnom radnom vremenu, prema kojem je radno vrijeme za ženu i djecu u tekstilnim tvornicama ograničeno na 10 sati.[40] Također, došlo je do razvoja sindikata. Radnički sindikat (*Trade Unions*) su u prvoj polovici 19. st. bili jedan od najvažnijih elemenata u industrijskom razvoju.[41] Potkraj 30 - ih godina 19. st. došlo je do pojave čartizma. Čartizam je bio definiran kao prosvjedni pokret radničke klase koji je dobio ime po Povelji naroda (*People's Charter).* Opće biračko pravo odraslih muškaraca, tajno glasovanje i godišnji izbori bili su samo neki od zahtjeva čartističkog pokreta, no pokret nije urodio plodom. Propao je 1848.[42]

Industrijska revolucija, koja se dogodila u Velikoj Britaniji 50 - ak godina prije nego li u ostalim državama europskog kontinenta, bila je potaknuta razvitkom znanosti. Njezin trijumf se očitovao u mehaniziranju industrije, pojavi kemijske i fotografske

[34] Bertoša, Slaven - *Svjetska povijest*, str. 135.
[35] Briggs, Asa – *Socijalna povijest Engleske* , Barbat , Zagreb 2003., str. 193.
[36] Black, Jeremy - *Povijest britanskih otoka*, Grapa, Zagreb 2004., str. 216.
[37] Bertoša, Slaven - *Svjetska povijest*, str. 135.
[38] Black, Jeremy- *Povijest britanskih otoka*, str. 231.
[39] Bertoša, Slaven - *Svjetska povijest*, str. 311.
[40] Briggs, Asa – *Socijalna povijest Engleske,* str. 202.
[41] Na istome mjestu.
[42] Black, Jeremy - *Povijest britanskih otoka ,* str. 235.-236.

industrije, revoluciji prijevoznih sredstava i dr. [43] No, ona je bila uspješna i zbog dva važna čimbenika, a to su bili princip podjele poslova i razvitak mobilnog kapitala.[44] Engleska je bila glavna vodeća sila u industriji. Tekstilne industrije (pamuk) bile su na prvome mjestu, a na drugome mjestu slijedila je obrada svile. Kasnije je postala i glavni uvoznik željeza. Ujedno je prešla i na sustav slobodne trgovine.[45] Ukinućem carine na žito 1846. i *Zakona o plovidbi* 1849. sustav slobodne trgovine došao je do vrhunca i time su se htjele uništiti industrije koje su se rađale na području Europe.[46]

Prilog 7. Dijete - radnik tijekom industrijske revolucije [47]

7. VIKTORIJANSKO DOBA

Njezina vladavina, točnije viktorijansko doba, trajalo je punih 63 godina i sedam mjeseci.[48] U tom su se periodu dogodile mnoge promjene. Bilo je tu dobrih i loših

[43] Bertoša, Slaven - *Svjetska povijest*, str. 336.-337.
[44] Isto, str. 338.
[45] Isto, str. 339.
[46] Isto, str. 340.
[47] Dijete - radnik, https://www.express.hr/media/img/58/90/d76fc0683299d87ca1e3.jpeg (slika preuzeta 22. srpnja 2019.).
[48] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti,* str. 213.

trenutaka.[49] Britanija je u to doba bila ustavna monarhija iako nije imala pisani ustav. Bilo je to razdoblje velikoga gospodarskog procvata, no nikad nije sve ugodno i lijepo. To bi značilo da je s jedne strane vladala raskoš i bogatstvo, no s druge su strane, nažalost, bili su prisutni bijeda i siromaštvo.[50] Historiografija je kraljičinu vladavinu, započetu 1837., podijelila u 3 faze.

Prva faza, poznata po svojim snažnim socijalnim i političkim nemirima i napetostima, trajala je do kraja četrdesetih godina 19. stoljeća.[51] Nastavak gospodarskog razvitka, prihvaćanje socijalnih hijerarhija i tradicija i vrhunac britanske liberalne kulture karakteristike su druge faze viktorijanskog doba. Trajala je od 1851., točnije, od velike londonske izložbe pa sve do smrti Henryja Johna Templea, odnosno vikonta od Palmerstona (1784. – 1865.)[52] Njezina vladavina svodila se uglavnom na tu drugu fazu. To je bilo razdoblje napretka ekonomije i vrijeme stabilnosti. Postojala je ravnoteža interesa, dok je u prvoj i trećoj fazi nije bilo. [53] Ono što se smatra tipičnim viktorijanskim pripadalo je upravo ovoj srednjoj fazi, a to je činjenica da je aristokracija imala društveni i veći dio političkog utjecaja.[54] Treća, odnosno kasna faza, bila je karakterizirana ponovnim sukobom među društvenim slojevima, kao i činjenicom da prevlast Velike Britanije postupno propada na svjetskoj sceni.[55]

Kao što sam već napomenula, tijekom viktorijanskog doba došlo je do mnogih promjena. Lokalnim vlastima proširena je nadležnost, situacija u zdravstvu je poboljšana te je osnovan sustav državnih osnovnih škola. Obraćena je pozornost i na pokušaj rješavanja stambenih problema. Da bi se ušlo u državnu službu, potrebni kriteriji bili su sposobnost i znanje, a ne više veze i povlastice kao prije.[56] Kraljica je reformirala vojsku i poboljšala vojne bolnice. Protivila se revolucionarnim pokretima smatrajući ih nepoželjnima i lošim utjecajem na zemlju i narod. [57] Kraljica je žarko željela u britanskom narodu pobuditi ljubav i poštovanje prema vladaru i monarhiji, a

[49] Briggs, Asa – *Socijalna povijest Engleske,* str. 231.
[50] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 207.
[51] Skupina autora - *Povijest 15: kolonijalna carstva i imperijalizam* (*1871. – 1914.*), Europapress holding, Zagreb 2008., str. 387.
[52] Na istome mjestu.
[53] Briggs, Asa – *Socijalna povijest Engleske*, str. 231.-232.
[54] Isto, str. 233.
[55] Skupina autora, *Povijest 15: kolonijalna carstva i imperijalizam (1871. – 1914.*), str. 387. (dalje: *Povijest 15).*
[56] http://www.velikabritanija.net/2013/03/09/kraljica-viktorija/ (posjet: 15. svibnja 2017.).
[57] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 215.

narod joj je, navodno, vjerovao. Bila je uvijek u pokretu, zaokupljena obvezama i izuzetno djelatna. Slovila je i kao vrlo suosjećajna osoba.[58] Svojim moralom i ponašanjem uspjela je u tome da politiku učini primjerenijom zahtjevima novog doba. Smatra se da je uspjela narod i monarhiju snažnom vezom ujediniti u jedno čvrsto tijelo.[59]

Ekspanzija engleskih kolonija ponovno je oživjela u samim početcima kraljičine vladavine. Učvrstila je status zemlje kao kolonijalnog diva.[60] Kao što svi znamo, Velika Britanija je u 19. stoljeću slovila kao glavna imperijalna sila, a tome u prilog ide i činjenica da je Viktorija pred kraj vladavine imala pod svojom kontrolom trećinu svjetskog stanovništva i petinu svjetske kopnene površine.[61] Najznačajnija, najveća i najimućnija britanska kolonija bila je Indija[62], a od 1876. Viktorija nosi i titulu indijske carice.[63]

[58] Na istome mjestu.
[59] Na istome mjestu.
[60] Bertoša, Slaven - *Svjetska povijest*, str. 313.
[61] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 206.
[62] Bertoša, Slaven - *Svjetska povijest*, str. 313.
[63] Black, Jeremy – *Povijest britanskih otoka*, str. 230.

Prilog 8. Kraljica Viktorija [64]

8. POLITIČKI ŽIVOT U VIKTORIJINO VRIJEME

Politička nauka kroz koju je Viktorija prošla trajala je godinama. Bilo je potrebno steći samouvjerenost koja je bila potrebna jednom ustavnom monarhu poput nje kako bi mogla uspješno vladati svojom državom. Uživala je u ugledu koji je stekla u javnosti, a u slučaju da nešto nije bilo kako je ona htjela i zamislila, prijetila bi da će se odreći svoje "krune od trnja" - tako ju je nazivala.[65] Tijekom njezine vladavine

[64] Kraljica Viktorija, https://www.google.com/url?sa=i&source=images&cd=&ved=2ahUKEwjv-7zdsODjAhWSyKQKHULIDH0QjRx6BAgBEAU&url=https%3A%2F%2Fwww.expressandstar.com%2Fnews%2Flocal-hubs%2Fwolverhampton%2F2019%2F01%2F03%2Fpaintings-created-by-queen-victoria-to-be-shown-in-wolverhampton-next-year%2F&psig=AOvVaw1ouagluf0D_nbJXADdMi3m&ust=1564704500606578 (preuzeto: 24. srpnja 2019.).

[65] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 214.

izmijenilo se deset premijera.[66] No, izrazito važnu ulogu u političkom životu Engleske u vrijeme kraljice Viktorije imala su četvorica političara koji su, u službi predsjednika vlade, uz kraljicu predstavljali najmoćnije osobe u zemlji. Ukratko ću objasniti značaj svakog od njih te istaknuti do kojih je promjena došlo tijekom njih na čelu vlade. Pripadali su dvjema britanskim političkim strujama, točnije konzervativcima – torijevcima i liberalima – vigovcima.

Prvi po redu među njima bio je sir Robert Peel, konzervativac, obnašao je dužnost premijera u periodu od 1841. do 1846.[67] Cilj mu je bio stati na kraj financijskoj krizi koja je bila prisutna tako što je uveo porez na dohodak i snizio carine. Ostvarenje proračunskog viška značilo je početak velikog trgovačkog razvoja. Ukinuo je protekcionističke zakone na uvoz žitarica, reorganizirao Englesku banku, no i poduzeo je odgovarajuće mjere u Irskoj vezane za vjeru i gospodarstvo koje su imale pozitivan utjecaj s obzirom da su tada u Irskoj bili nemiri. [68] Jedna zanimljivost o Peelu koju bih voljela napomenuti bila je ta da je on podržavao smrtnu kaznu, kao i da je upravo on bio taj koji je svojim Zakonom o metropolitanskoj policiji (1829.) uspostavio uniformiranu i plaćenu policiju u Londonu. [69]

Henry John Temple, poznatiji kao vikont od Palmerstona (1784. – 1865.), prije nego što je obnašao dužnost premijera imao je poziciju ministra rata te ministra unutarnjih i vanjskih poslova. Isprva konzervativac, kasnije se priklonio liberalizmu. Osim što se zalagao za moć Velike Britanije, zalagao se i za slobodu u svijetu.[70] Kraljica Viktorija je bila u sukobu s njime, ali stvari su se smirile s njegovim dolaskom na mjesto premijera.[71] Bio je premijer od 1855. do 1858. i onda kasnije ponovno od 1859. pa sve do smrti, do 1865. Poznat je po tome što je hrabro vodio završnu fazu Krimskog rata (1853. – 1856.).[72]

William Ewart Gladstone (1809. - 1898.) bio je u početku konzervativac, ali je kasnije prešao u redove liberala osnivanjem Liberalne stranke 1866. Tri puta je obnašao dužnost premijera. Prvi mandat trajao je u periodu od 1868. do 1874., drugi od 1880. do 1885., a posljednji treći mandat izdržao je tek dvije godine, od 1892. do

[66] Isto, str. 216.
[67] *Povijest 15*, str. 108.
[68] Isto, str.109.
[69] Black, Jeremy – *Povijest britanskih otoka*, str. 248.
[70] *Povijest 15*, str. 411.
[71] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 216.
[72] *Povijest 15*, str. 411.

1894. Ukinuo je privilegije Anglikanske crkve u Irskoj (1869.), uvodi tajno glasovanje na parlamentarnim izborima i javne natječaje za službu u državnoj upravi.[73] Zakonom o obrazovanju (1870.) zemlja je podijeljena na školske okruge i udaren je temelj određenog stupnja obrazovnih mogućnosti. Zahvaljujući političkim vještinama ovog političara i polemičara, liberalistički pokret postajao je sve popularniji i okupljao je sve više pristaša.[74] Gladstone i kraljica Viktorija nisu nikad uspjeli pronaći zajednički jezik, nisu se baš slagali, stoga je ona podržavala njegove političke protivnike. U jednom od izvora piše da joj je on prestavljao trn u oku. [75]

Posljednja u nizu i, rekla bih, najistaknutija politička ličnost u ulozi britanskog premijera bio je Benjamin Disraeli (1804. - 1881.). Taj konzervativac koji je svoju dužnost obnašao dva puta (1868. te od 1874. do 1880.), bio je kraljičin miljenik koji ju je nazivao ''vilinskom kraljicom'' i neprestano joj laskao. Bili su u dobrom odnosu. Upravo je on bio značajan za proglašenje Viktorije kao carice Indije te se ona od tog trenutka potpisivala kraticom ''V, R & I'' u prijevodu – *Victoria Regina et Imperatrix* (Viktorija, kraljica i carica). [76] Ovaj potomak židovske obitelji iz Venecije proslavio se i u spisateljskim vodama, a ne samo u političkim. Od strane kraljice imenovan je grofom od Beaconsfielda te je smatran začetnikom modernog britanskog imperijalizma. Od velike važnosti bio je na polju socijalnih reformi. [77] Zakon o javnom zdravstvu tj. poboljšanju uvjeta kao i Zakoni o tvornicama, koji su za cilj imali ograničenje radnog vremena za žene i djecu, bili su među najvažnijim promjenama za vrijeme Disraelija. No, od tih zakona bilo mu je bitnije bavljenje vanjskom politikom, kao i stjecanje dionica Sueskog kanala.[78] Unatoč svemu, izbori koji su se održali 1880. bili su kobni za njega i bio je poražen te je primio razne kritike javnosti.[79]

[73] Isto, str. 408.-409.
[74] Black, Jeremy – *Povijest britanskih otoka*, str. 253.
[75] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 216.
[76] Na istome mjestu.
[77] *Povijest 15* , str. 412 , 413.
[78] Black, Jeremy – *Povijest britanskih otoka*, str. 254.
[79] *Povijest 15*, str. 413.

9. VIKTORIJANSKO DRUŠTVO

Kako bismo mogli ući u srž viktorijanskog društva i opisati njegova najznačajnija obilježja, najprije moramo spomenuti da je velik utjecaj na razvoj tog društva imala upravo industrijska revolucija koja je dovela do važnih promjena u tehnologiji, prometu, gospodarstvu i industriji. Njezin pojam i značenje sam već objasnila u jednom od prethodnih poglavlja, ali voljela bih napomenuti da je osim navedenih promjena došlo i do onih društvenih. [80] Smanjenjem broja seoskog stanovništva došlo je do povećanja onog gradskog, logično. Dakle, došlo je do pojačane urbanizacije, ali i prenapučenosti što je bilo karakteristično za viktorijansko doba. [81]

Što se tiče strukture društva viktorijanskog doba, na samom vrhu nalaze se dominantni dobrostojeći društveni slojevi. Tu ubrajamo aristokrate, odnosno zemljoposjednike te *gentry*, odnosno niže plemstvo, veleposjednike u Engleskoj i na britanskom otočju koji nisu nosili plemićki naslov. Bili su politički dominantni u središnjoj i lokalnoj vlasti te su zauzimali sam vrh društvene hijerarhije za vrijeme kraljice Viktorije. Njihova gospodarska moć bila je rezultat industrijske revolucije, kao i suradnje s moćnim londonskim financijerima i trgovcima.[82] Raspolagali su gospodarskim sredstvima, imali su velike prostrane posjede te brojne nekretnine. Ali, pred kraj viktorijanskog doba oni počinju gubiti svoj značaj i utjecaj, kako bi ga poslije Prvog svjetskog rata u potpunosti izgubili u britanskom društvu.[83]

Nakon viših slojeva, slijede srednji slojevi odnosno "srednji i imućni slojevi", kako ih se u narodu nazivalo. Ovom sloju pripadalo je oko 2 % ukupnog engleskog stanovništva. Ovdje spadaju, s aristokracijom povezana, londonska trgovačka i financijska elita i provincijske poduzetničke elite. Međutim, među njima postoje razlike. Poduzetničkoj eliti iz provincija pripadali su veći industrijalci, kao i vlasnici industrije čelika, također surađujući s aristokracijom. Njihovi potomci su si , ženeći se kćerima aristokrata i studirajući na prestižnim engleskim sveučilištima poput Oxforda i Cambridgea, zasigurno zacrtali svjetlu budućnost i uspješan daljnji život.[84] Najmoćniji i najbogatiji ljudi bili su južnoengleska elita koja je gravitirala ka Londonu, a bavili su

[80] Black, Jeremy – *Povijest britanskih otoka*, str. 215.-216.
[81] Isto, str. 217.
[82] *Povijest 15*, str. 389.-390.
[83] Na istome mjestu.
[84] Isto, str. 391.

se financijskim, trgovinskim i zemljoposjedničkim aktivnostima.[85] Financijski kapital bio je usmjeren na investicije u inozemstvu, državne pozajmice i aristokratska ulaganja i upravo je on pridonio razlikama među elitom 19. stoljeća.

Slijedilo je školovano građanstvo koje je obuhvaćalo niz inženjera, službenika, arhitekata, uz već postojeća stara zanimanja (odvjetništvo, medicina, svećenstvo), koji su bili službeno priznati. Pravi srednji sloj obuhvaćao je i tzv. rentiere, odnosno one koji su dobivali rentu, a tu su velik udio činile neudane žene i udovice čiji je broj s vremenom rastao, posebice šezdesetih i sedamdesetih godina 19. stoljeća. [86]

Kao rezultat zanimanja tercijarnog sektora pojavio se ,,niži srednji stalež", zbog toga što je zbog porasta kapitala i industrijskog razvitka došlo do intenzivnog smanjenja sitnog građanstva koji su po zanimanju bili trgovci i sitni samostalni poduzetnici. Tu su pripadali i tzv. ,, bijeli ovratnici" , a taj naziv je obuhvaćao razne službenike, tehničare i trgovačke putnike. Oni su se nalazili na razmeđi školovanog građanstva i više radničke klase, ali ipak su imali više karakteristika ove prve skupine. [87]

Može se zaključiti da je viktorijansko društvo bilo zaista prožeto suprotnostima. Postojali su moćni slojevi društva koji su se borili kako bi nešto kasnije imali u životu (ili su to pak naslijedili) , ali i radnici čiji je položaj tijekom 19. stoljeća bio iznimno težak i iscrpan te su, ogorčeni nezadovoljstvom, tražili svoja prava. [88]

10. POLOŽAJ ŽENA I DJECE

Žene i muškarci suočavali su se s istim (ili skoro istim) problemima: primjerice s bolestima, s iscrpljujućim poslovima i sl., ali razlika je u tome što su žene imale lošiji položaj i dodatne probleme te se njihovi uspjesi nisu priznavali poput onih koje je uživala muška populacija. [89] Društveni i ekonomski utjecaj poticao je žene na brak, ali i na zaposlenje bez obzira na to da li su udane ili nisu. Kad je riječ o neudanim majkama i općenito ženama, one su nažalost postajale žrtve prostitucije koja im je predstavljala dodatni posao. Plaće su bile male, a i tada nije bilo adekvatnog sustava

[85] Isto, str. 392.
[86] Isto, str. 393.
[87] Isto, str. 393.-394.
[88] Briggs, Asa - *Socijalna povijest Engleske*, str. 230.
[89] Black, Jeremy – *Povijest britanskih otoka*, str. 264.

socijalne skrbi da pripomogne. Bilo je i pobačaja koji su se smatrali opasnima i nepoželjnima, a s druge strane žene koje su često rađale su bile iscrpljene, a mnoge su i umirale pri porodu zbog neadekvatnih uvjeta. [90] Poslovi kojima su se žene bavile bile su iznimno teški i iscrpni. Najviše su se bavile poslom sluškinje gdje su plaće bile niske, ali su radni uvjeti bili bolji i sigurniji nego li oni u tvornicama.[91]

S druge strane, ženama iz elitnog društva omogućeno je fakultetsko obrazovanje, ali još dugo nisu mogle imati mogućnost diplomiranja.[92] Idealna uloga žene bila je brinuti se o kućanstvu i obitelji, a time su bile isključene iz ostalih područja. S procvatom industrijalizacije žene su više radile u tvornicama, dok je mogućnost zaposlenja na selu bivala sve manja. Bile su dio "eksploatacijskog" sektora čije su karakteristike bile slabo obrazovanje, niske plaće i nepristupačnost novitetima u tehnologiji. Drugi se nisu korektno odnosili prema njima, bile su potlačene i osuđivane. Unatoč tome, došlo je i do pojave novih zakona. Jedan od njih bio je Zakon o razvodu braka (*Matrimonial Causes Acts)* donesen 1857., a razvod si je mogao priuštiti samo mali broj ljudi jer je bio skup.[93] Stoga su postojale dvije mogućnosti. Jedna se odnosila na tzv. samorazvod, a druga je bila kohabitacija koja nije ekonomski osigurala žene. Razvod braka ženama je teško pao, zbog toga su bile prepuštene same sebi i morale su se same brinuti o djeci.[94] God. 1870. i 1882. pojavili su se zakoni *(Married Women's Property Act)* koji su se odnosili na pravo vlasništva udanih žena stečeno prije ili za vrijeme trajanja braka. Žene su dobile politička prava tek nakon organizacije prosvjeda koji su bili pod vodstvom sufražetkinja. [95]

Što se tiče djece, oni su obavljali razne poslove. Radili su kao služinčad, u tvornicama, rudnicima, ali su se isto tako bavili dimnjačarstvom i graditeljstvom.[96] Mišljenje da i djeca moraju raditi kako bi obitelj opstala, odnosno kako bi se mogla uzdržavati, seže još iz 17. stoljeća. Šesnaestosatnom radnom vremenu u ne baš najboljim uvjetima htjelo se stati na kraj raznim kampanjama, no 1833. vlada je odlučila da djeca od jedanaest do osamnaest godina rade dvanaest sati dnevno, oni

[90] Isto, str. 265.
[91] Na istome mjestu.
[92] Isto, str. 266.
[93] Briggs, Asa – *Socijalna povijest Engleske*, str. 246.
[94] Black, Jeremy – *Povijest britanskih otoka*, str. 267.
[95] Briggs, Asa – *Socijalna povijest Engleske*, str. 246.
[96] Cody, David , *Child Labour*, http://www.victorianweb.org/history/hist8.html (posjet: 26. srpnja 2019.).

od devet do jedanaest godina deset sati dnevno, a onim mlađima od devet godina je tada bilo zabranjeno raditi. To se odnosilo ponajviše na industriju tekstila.[97] God. 1844. bili su još uvijek prisutni pregovori vezani za trajanje radnog vremena, dok je 1847. i 1850. zakonima konačno ustanovljeno da će po novom djeca mlađa od osamnaest godina i žene raditi deset sati na dan.[98] Dok je s jedne strane većina djece radila, s druge strane manji broj djece se uspio školovati. Tijekom druge polovice 19. stoljeća došlo je do poboljšanja obrazovnih uvjeta. Uz već postojeće privatne škole otvorile su se i javne, a nešto kasnije je osnovnoškolsko obrazovanje postalo obvezatno i besplatno.[99] Osnovni cilj obrazovanja bio je da djeca jednom postanu disciplinirani ljudi koji se znaju fino i pristojno ponašati. [100]

11. KULTURNI ŽIVOT

Tijekom viktorijanskog doba došlo je do raznih promjena na području znanosti, umjetnosti, sporta, književnosti, tiska i sl. Pokušat ću istaknuti najbitnije osobe i važnosti iz pojedinih navedenih područja.

Kad je riječ o znanosti viktorijanskog doba, ona je usredotočena na ličnost Charlesa Darwina i njegovo djelo *Podrijetlo vrsta*, objavljeno 1859., u kojemu on raspravlja o svojoj teoriji evolucije. Djelo je u narodu izazvalo dvojake reakcije. Jedni su ga optuživali za herezu, dok su ga drugi ipak pokušali shvatiti i prilagoditi se te na taj način i podržati. [101]

Sport je postao sve popularniji i sve se više razvijao. Došlo je do pravog procvata sporta. Ljudi su se masovno počeli baviti njime i živjeti zdrav život i na taj način su ispunjavali slobodno vrijeme koje im je bilo dano na raspolaganje. Najpopularniji sportovi bili su nogomet, kriket, golf i tenis.[102]

Na području književnosti svakako je, uz brojne druge književnike, najpoznatiji bio Charles Dickens. On je bio osoba koja je voljela svoj privatni život držati za sebe i

[97] Na istome mjestu.
[98] Black, Jeremy - *Povijest britanskih otoka*, str. 236.
[99] Skupina autora, *Velika ilustrirana povijest svijeta*, sv. 15, Otokar Keršovani, Rijeka, 1974., str. 684.
[100] Briggs, Asa – *Socijalna povijest Engleske*, str. 249.
[101] Fyfe, Aileen, van Wyhe, John, *Victorian Science and Religion,* http://www.victorianweb.org/science/science&religion.html (datum posjete: 28. srpnja 2019.).
[102] Black, Jeremy, *Povijest britanskih otoka*, str. 246.

kriti ga od očiju javnosti. Lord Melbourne nije prihvatio njegova Olivera Twista te je izjavio da mu se ne sviđa takav nizak i ponižavajući pogled na čovječanstvo.[103] Oscar Wilde, Lewis Carrol, Samuel Butler i brojni drugi književnici također su dali veliki doprinos engleskoj književnosti viktorijanskog doba. Promjene su također bile uočljive na području kiparstva, arhitekture, slikarstva i fotografije, glazbe, ali i tiska.[104]

Budući da je britansko stanovništvo postajalo sve obrazovanije i pismenije, tako je težilo ka povezivanju s modernim oblicima komunikacije te tiskom. Tisak je imao mnogobrojne funkcije u svakodnevnom životu: političku, društvenu, ekonomsku i kulturnu. Mogle su se pronaći i kazališne kritike, pratila se moda, a došlo je do pojave i "žutog tiska".[105] Pokrenute su brojne novine: *Daily Telegraph (1855.), Echo (1868.), Morning Leader (1892.), Daily Mail (1896.)* i dr. Razvoj željeznice pridonio je popularnosti tiska jer su na taj način tek tiskane novine mogle dospjeti do ostalih područja, tj. provincija izvan londonske metropole.[106]

12. KRAJ VLADAVINE

Kao što sam u jednom poglavlju već spomenula, smrt njezinog supruga Alberta 1861. jako ju je potresla i već otad se može reći da je živjela u, nazovimo to, polumirovini. To je izazvalo brojne kritike naroda koji ju je osuđivao i komentirao kako je dignula ruke od svoje zemlje. No, zapravo, ona je cjelokupnom situacijom upravljala iz pozadine, a ne direktno i pritom je držala konce u svojim rukama. Kako se njezinoj vladavini približavao kraj, tako se postupno smanjivala i moć Velike Britanije.[107] Viktorija je preminula 22. siječnja 1901. u Osborneu, na otoku Wight, na rukama Vilima II. koji je inače bio njezin unuk. Odljev ruke svojeg Alberta te njegov ogrtač, kao i uvojak kose Johna Browna, njezinog sluge, bile su joj srcu drage sitnice koje su bile položene u njezin lijes. Legendarna kraljica odjevena u bijelu haljinu uz dodatak svadbenog vela kako je i sama htjela, pokopana je u mauzoleju Frogmore kod Windsora koji je prije smrti dala sagraditi za sebe i voljenog Alberta.[108] Pokop je održan 2. veljače, a stotine tisuća ljudi okupljalo se na ulicama Londona plačući i

[103] Briggs, Asa – *Socijalna povijest Engleske*, str. 235.
[104] Isto, str. 237.
[105] Black, Jeremy – *Povijest britanskih otoka*, str. 244.
[106] Isto, str. 245.
[107] http://www.velikabritanija.net/2013/03/09/kraljica-viktorija/ (posjet: 16. svibnja 2017.).
[108] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 216.

tugujući za svojom kraljicom. Tu se našla i kraljevska elita i plemstvo iz čitave Europe. To je sve govorilo o njezinoj važnosti i koliko je bila cijenjena. Otišla je, ali samo u legendu, vladarica koja je bila na vlasti toliko dugo kao nitko prije nje u britanskoj povijesti. [109]

13. ZANIMLJIVOSTI

Prilikom poroda, Viktorija je dopustila svojem liječniku Johnu Snowu da se koristi kloroformom kako bi je omamio da ne osjeća bolove. Upravo otada je anestezija postala popularna u javnosti i sve se češće koristila u medicini.[110]

Zanimljivo je da je kraljica Viktorija prva među britanskim monarsima koja je dala dopuštenje da je fotografiraju.[111]

Doživjela je čak sedam atentata u periodu od 1840. do 1882., s lakšim ozljedama.[112]

Mnoga poznata prirodna područja poput, primjerice, države u Australiji, kao i najveći i najpoznatiji slapovi, nose ime po kraljici Viktoriji.[113]

Nakon Albertove smrti, njegova soba u Windsoru nije se renovirala te su se u njoj, po Viktorijinoj zapovijedi, i dalje mijenjali ručnici i posteljina te donosila topla voda.[114]

Bila je majka devetoro djece, iako je mrzila trudnoću i rađanje i nije se osjećala ugodno u blizini male djece.[115]

Hemofilija je po njoj postala poznata kao kraljevska bolest zbog toga što je ona bila prva poznata članica kraljevske obitelji koja ju je prenosila, kao i njezine kćeri koje su je prenijele kraljevskim obiteljima u Njemačkoj, Španjolskoj i Rusiji.[116]

Viktorija i Albert bili su zaslužni za popularnost ukrašavanja božićnog drvca koje je postalo običaj još od 1848.[117]

---

[109] http://www.velikabritanija.net/2013/03/09/kraljica-viktorija/ (posjet: 16. svibnja 2017.).
[110] Gračanin, Hrvoje - *Slavne povijesne ličnosti*, str. 214.
[111] Isto, str. 215.
[112] Isto, str. 214.
[113] Isto, str. 210.
[114] Isto, str. 214.
[115] *The New Encyclopedia Britannica,* str. 488.
[116] https://www.24sata.hr/news/najslavnija-britanska-kraljica-bila-je-njemica-i-hemofilicarka-479080 (posjet: 30. srpnja 2019.).

14. ZAKLJUČAK

Iz svega navedenoga može se zaključiti da je Viktorija bila omiljena engleska kraljica te ju je narod izrazito volio i poštovao. Tome u prilog ide činjenica da je Velika Britanija za vrijeme njezine vladavine bila vodeća svjetska sila. Britansko Carstvo bilo je na vrhuncu svoje moći, a viktorijansko doba bilo je doba napretka na ekonomskom, tehnološkom, kulturnom, političkom i vojnom planu. Veliki doprinos takvom uspjehu pritom je dala uspješna unutarnja i vanjska politika. Kraljica Viktorija, prabaka današnje britanske kraljice Elizabete II., bila je posebna žena. Pokrenula je trend nošenja bijelih vjenčanica koje su dotada bile u bojama, a poznata je i po tome da je zaprosila svojeg muža Alberta, čime je htjela istaknuti svoj autoritet. Što je ugled koji je uživala bio veći, to su joj teže padale kritike koje je primala. S vremenom, kako su godine prolazile, sve je manje mogla podnijeti neuspjeh ili nečije protivljenje. No, sve u svemu, upravo je ona bila ta koja je vratila Veliku Britaniju u razdoblje uspjeha i moći, što je država počela gubiti prije njezine vladavine. Izrazito mi se svidjela izjava ruskog plemića koji je jednom prilikom izjavio sljedeće: ,,Viktorijina je smrt kao zalazak sunca, kraj jedne epohe u politici''. S tom izjavom se u potpunosti slažem, a razlog tome je taj što je ona dala pečat i ime jednom dugom i značajnom vremenskom razdoblju engleske povijesti. Zbog toga se sa sigurnošću može reći da s Viktorijinom smrću nije otišla samo kraljica, već je nestalo i famozno viktorijansko doba.

[117] http://studentski.hr/vijesti/na-danasnji-dan/10-zanimljivih-cinjenica-o-zeni-majci-i-kraljici-viktoriji-povodom-118-obljetnice-njene-smrti (posjet: 30. srpnja 2019.).

15. LITERATURA

1. Bertoša, Slaven – *Svjetska povijest modernog doba s posebnim osvrtom na Apeninski poluotok*, Profil, Zagreb 2004.

2. Black, Jeremy – *Povijest britanskih otoka*, Grapa, Zagreb 2004.

3. Briggs, Asa – *Socijalna povijest Engleske*, Barbat, Zagreb 2003.

4. Gračanin, Hrvoje – *Slavne povijesne ličnosti od starog do novog vijeka: 10 velikih osvajača + 10 slavnih vladarica*, Meridijani, Zagreb 2015.

5. *Hrvatska enciklopedija*, Zagreb: Leksikografski zavod Miroslava Krleže, 2009.

6. *Povijest 15: kolonijalna carstva i imperijalizam (1871. – 1914.)*, Europapress holding, Zagreb, 2008.

7. *Povijest – Velika ilustrirana enciklopedija*, Mozaik knjiga, Zagreb, 2009.

8. *Velika ilustrirana povijest svijeta*, sv.15., Otokar Keršovani, Rijeka, 1974.

9. *The New Encyclopedia Britannica*, vol. 29., Macropedia, founded 1768., 15th edition

***Web stranice**:*

1. Cody, David - *Child Labour*, http://www.victorianweb.org/history/hist8.html (posjet: 26. srpnja 2019.)

2. Fyfe, Aileen, van Wyhe, John - *Victorian Science and Religion,* http://www.victorianweb.org/science/science&religion.html (posjet: 28. srpnja 2019.)

3. 24 sata, https://www.24sata.hr/news/najslavnija-britanska-kraljica-bila-je-njemica-i-hemofilicarka-479080 (posjet: 30. srpnja 2019.)

4. POVIJEST hr. , https://povijest.hr/nadanasnjidan/kraljica-viktorija-zapocela-dugovjecno-vladanje-velikom-britanijom-1837/ (posjet: 20. srpnja 2019.)

5. http://www.velikabritanija.net/2013/03/09/kraljica-viktorija/ (posjet: 16. svibnja 2017.)

Popis priloga :

1. Prilog 1., slika - *Mlada Viktorija i njezin pas, kavalirski španijel Dash* - Gračanin, Hrvoje – *Slavne povijesne ličnosti od starog do novog vijeka: 10 velikih osvajača + 10 slavnih vladarica*, Meridijani, Zagreb 2015., str. 209.

2. Prilog 2., slika - *The Duchess of Kent with her daughter, the future Queen Victoria*, https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/thumb/6/68/Duchess_of_Kent_and_Victoria_by_Henry_Bone.jpg/800px-Duchess_of_Kent_and_Victoria_by_Henry_Bone.jpg (preuzeto: 20. srpnja 2019.)

3. Prilog 3., slika - *Krunidba kraljice Viktorije* - https://povijest.hr/wp-content/uploads/2016/03/Coronation_of_Queen_Victoria_28_June_1838_by_Sir_George_Hayter.jpg (preuzeto: 20. srpnja 2019.)

4. Prilog 4., slika - *Slika Viktorije i Alberta* - https://www.google.com/url?sa=i&source=images&cd=&ved=2ahUKEwiH9fnosNjjAhVKDuwKHehuABAQjRx6BAgBEAU&url=https%3A%2F%2Fcitymagazine.rs%2Fclanak%2Fpouke-iz-proslosti-princeva-mirisljava-jelka%2Fviktorija-i-albert&psig=AOvVaw1IFg89yJcWBj-HH4YswoJK&ust=1564429665078429 (preuzeto: 21. srpnja 2019.)

5. Prilog 5., slika - *Obiteljska slika* - https://mojtv.hr/thumb.ashx?path=/images/2018-07/c24532e1-46e4-4530-a845-182bf1.jpg&w=491&h=250 (preuzeto: 21. srpnja 2019.)

6. Prilog 6., slika - *Velika svjetska izložba*, 1851. - https://enacademic.com/pictures/enwiki/67/Crystal_Palace_-_Queen_Victoria_opens_the_Great_Exhibition.jpg (preuzeto: 21. srpnja 2019.)

7. Prilog 7., slika – *Dijete - radnik*, https://www.express.hr/media/img/58/90/d76fc0683299d87ca1e3.jpeg (preuzeto: 22. srpnja 2019.)

8. Prilog 8., slika - *Kraljica Viktorija,* https://www.google.com/url?sa=i&source=images&cd=&ved=2ahUKEwjv-7zdsODjAhWSyKQKHULIDH0QjRx6BAgBEAU&url=https%3A%2F%2Fwww.expressandstar.com%2Fnews%2Flocal-hubs%2Fwolverhampton%2F2019%2F01%2F03%2Fpaintings-created-by-queen-victoria-to-be-shown-in-wolverhampton-next-year%2F&psig=AOvVaw1ouagIuf0D_nbJXADdMi3m&ust=1564704500606578 (preuzeto: 24. srpnja 2019.)

16. SAŽETAK

Kraljica Viktorija, kraljica Velike Britanije i carica Indije, nosila je također i titulu jedne od najdugovječnijih monarha u povijesti, dok je nije nedavno prestigla sadašnja engleska kraljica Elizabeta II. Bila je strogo odgajana i prvorazredno obrazovana. Svirala je glasovir, govorila mnoge jezike, voljela je kazalište i čitanje te se interesirala za zemljopis i povijest. Viktorija je na prijestolje stupila 1837. smrću svojeg strica Vilima IV., a desna ruka joj je bio Lord Melbourne koji ju je savjetovao u svemu. Kraljičina ljubav bio je njezin bratić Albert s kojim se vjenčala i imala devetero djece. Viktorija je nosila nadimak ''baka Europe'' s obzirom na to da su se sva njezina djeca bračnim vezama povezala sa svim važnim europskim dinastijama. Velik utjecaj imala je industrijska revolucija koja je ostavila traga na tijek engleske, ali i svjetske povijesti. Došlo je do napretka i promjena u načinu proizvodnje i uporabe strojeva, što je rezultiralo brojnom nezaposlenošću radnika i pojavom ludističkog pokreta. Viktorijansko doba trajalo je nepune 64 godine i bilo je podijeljeno u tri faze. Došlo je do procvata u svim aspektima životima, a moć i uspjeh Velike Britanije kao svjetske sile i kolonijalnog diva daleko je odjeknula. Tijekom njezine vladavine izmijenilo se deset premijera, ali postojala je moćna četvorica koja je imala najveći utjecaj, a to su bili sir Robert Peel, Henry John Temple (vikont od Palmerstona), William Ewart Gladstone te najistaknutiji među njima – Benjamin Disraeli, kraljičin miljenik. Viktorijansko društvo bilo je prožeto suprotnostima. S jedne strane moćni slojevi društva, a s druge radnici koji su bili nezadovoljni i tražili svoja prava. Žene su uglavnom radile posao sluškinje i bile su malo plaćene, a politička prava dobile su tek nakon prosvjeda sufražetkinja. Djeca su obavljala razne poslove, a mali broj njih uspio se i školovati. Došlo je do raznih promjena na području znanosti, umjetnosti, sporta i ostalim područjima. Kraljica je preminula 22. siječnja 1901., a na njezinom pokopu bila je prisutna kraljevska elita cijele Europe. To nam govori o njezinoj važnosti i kako je bila i ostala zapamćena kao legendarna kraljica koja je ostavila velik trag u britanskoj, ali i svjetskoj povijesti.

Ključne riječi : kraljica Viktorija, Velika Britanija, carica Indije, Albert, ,,baka Europe'', industrijska revolucija, viktorijansko doba, politika, društvo, reforme, legendarna kraljica.

17. ABSTRACT

Queen Victoria, Queen of Great Britain and Empress of India, also bore the title of one of the longest-serving monarchs in history until she was recently surpassed by current Queen Elizabeth II of England. She was strictly brought up and first-rate educated. She played the piano, spoke many languages, loved theater and reading, and was interested in geography and history. Victoria ascended the throne in 1837 after the death of her uncle, William IV, and her right hand was Lord Melbourne who helped her with everything. The Queen's love was her cousin Albert, whom she married and had nine children. Victoria was nicknamed the " grandmother of Europe " since all her children were connected to all important European dynasties through marital relations. The industrial revolution, which left a mark on the course of English and world history, had a great influence. There has been progress and changes in the way machines are manufactured and used, resulting in widespread unemployment of workers and the emergence of the ludist movement. The Victorian era lasted less than 64 years and was divided into three phases. There has been a boom in all aspects of life, and the power and success of Britain as a world power and colonial giant has resonated far and wide. During her reign, ten prime ministers changed, but there were four powerful ones who had the most influence, including Sir Robert Peel, Henry John Temple (Viscount of Palmerston), William Ewart Gladstone and the most prominent among them - Benjamin Disraeli, Queen's favorite. Victorian society was riddled with opposites. On the one hand, powerful sections of society, and on the other, workers who were dissatisfied and claimed their rights. Women mostly worked as maids and received small sallary. Political rights were only granted after the suffragette protests. The children did various jobs and few of them even managed to get an education. There have been various changes in science, art , sports and other fields. The Queen passed away on January 22, 1901, and her funeral was attended by the royal European elite. It tells us about her importance and that how she was remembered as a legendary queen who has left a large mark on British as well as world history.

Keywords : Queen Victoria, Great Britain, Empress of India, Albert, "grandmother of Europe", industrial revolution, Victorian era, politics, society, reforms, legendary queen.

(sažetak pregledala: Ester Kokot, prof. engleskog jezika)